

İLKOKUL VE ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA GRAFİK SİMGE ÖĞRETİMİ**Kemalettin DENİZ**

Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,
kemalettindeniz@hotmail.com

İsmail Yavuz ÖZTÜRK

Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,
ismailyavuzozturk@hotmail.com

ÖZET

Bu araştırmada, Türkiye'deki kamusal alanlarda kullanılan grafik simgelerin, iletişim becerileri yüksek bireyler yetiştirmeyi hedefleyen Türkçe dersindeki durumunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada, genel tarama modellerinden "Tekil Tarama Modeli" kullanılmıştır. Bu amaçla ilkokul ve ortaokul düzeyindeki Türkçe dersi kapsamında grafik simgelerle ilgili gerekli eğitimin veriliş verilmediğine dair öğretim programlarına bağlı olarak ders kitapları taranmıştır. Yapılan analizlere göre, ilkokul ve ortaokullardaki eğitim-öğretim faaliyetleri açısından, Türkçe dersi öğretim programlarında grafik simge öğretimine yönelik yeterli kazanımın bulunduğu saptanmıştır. Ancak ders kitaplarında kamusal alanlarda karşılaşılabilecek grafik simgelere yeteri düzeyde yer verilmediği, verilenlerin ise çoğunlukla trafik işaretleriyle sınırlı kaldığı görülmüştür. Yapılan incelemeler ışığında Türkiye'de, kamusal alanlarda kullanılan grafik simgelerin eğitimine dair sorunlara yönelik çözüm önerilerine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, görsel okuma, görsel iletişim, grafik simge.

TEACHING GRAPHIC SYMBOLS IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL TEXTBOOKS OF TURKISH LESSON**ABSTRACT**

This study intended to fix the situation of graphical symbols in Turkey's public places in Turkish lesson that aims to educate individuals have effective communication skills. The Single Screening Model was used for this study. According to it, books were searched depending on the curriculums to understand whether the necessary teaching on this symbols was given within the lesson of Turkish. For this purpose from the perspective of primary school and secondary school teaching activities, Turkish lesson's curriculum has adequate gains about the teaching of graphical symbols in public places. However including Turkish lesson's, there are no graphical symbols that can be used in public places adequately. Those which are given in these books are bounded by traffic signs. In the light of this investigation, solutions for teaching graphical symbols problems in Turkey was also given.

Keywords: Turkish education, visual reading, visual communication, graphical symbols.

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın konusunu oluşturan problem durumu ortaya konmuş; çalışmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilmiştir.

İletişim, insanoğlunun düşünce ve duygularını ifade edebilme ve başkalarınınkini anlayabilmesinin yanında; onun diğer canlılardan ayrı olarak bunları biriktirip aktarabilme becerisine sahip olmasıyla farklı bir boyuta ulaşmış doğal bir süreçtir. Böylece insan, çevresinde bulunmayan nesne, olay, olgu ya da soyut varlıklar; hatta geçmişte olmuş-bitmişler ve gelecekte olabilecekler hakkında sınırları, mekânları aşan ileti alışverişinde bulunabilmektedir. Bu da onu birey dairesinden toplum dairesine taşımakta, nesiller arasında köprü vazifesi görerek hayatını devam ettirmesini sağlamaktadır.

Türkçe Sözlük'te "Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim." tanımlamasıyla iletişim, bir ortaklığa işaret etmektedir (TDK, 2009: 954). Bu ortaklık, kaynak ile alıcı arasında, döngü hâlinde mesaj paylaşımıyla sağlanır ve iletişim, bir süreç hâlini alır.

İnsan zihnindeki mesajın karşı tarafa aktarılması bu mesajın bir kod sistemine dönüştürülmesiyle sağlanır. Kod, çeşitli göstergeler ve bunların birbiriyle ilişkilerini düzenleyen kurallardan meydana gelmektedir. Mesajların taraflarca doğru anlaşılabilmesi için üzerinde uzlaştıkları ortak bir koda ihtiyaç duyulur. Kodlar aracılığıyla kaynağın zihnindeki mesaj, alıcının algılayıp anlamlandırabileceği biçimde somut hâle gelir. Aksi takdirde iletilmek istenen mesaj zihinde kalacak ve alıcıya ulaştırılamayacak, yani iletişim süreci başlatılamayacaktır. Dünya üzerindeki yazı ve konuşma dilleri, beden dili, görseller veya notalar koda örnektir (Deniz, 2011).

Çeşitli insan topluluklarının millet seviyesine ulaşmasını sağlayan yazılı veya sözlü dile ait göstergeler ve bunların dizilişine ait kurallar, kültürden kültüre farklılaşmaktadır. Çünkü "her kelime, her cümle, kültüre ait bir göstergesi temsil etmektedir" (Özbay, 2002: 116). Beden dili kodu da aynı şekilde kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin İngiltere'de parmak boğaz boyunca hareket ettirilirse bunun anlamı "Ayrıyı yedim." iken aynı beden hareketi Afrika'da "Seni seviyorum." diye anlamlandırılır (Hogg ve Vaughan, 2011: 637). Ancak yaklaşık 20.000 yıl önce alfabenin ve dolayısıyla yazı dilinin öncülü olup yazılı iletişimin doğurduğu iletişim engellerini ortadan kaldırabilen görsel kodlardan *grafik simgeler*, tıpkı dünya genelinde aynı sesi temsil eden müzik notaları gibi evrensel bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Bunda kolay öğrenilmeleri; akılda kalmaları ve okuma-yazma bilen veya bilmeyen, farklı dil ve kültür dairelerinden insanlar tarafından kolayca anlaşılabilmeleri etkili olmaktadır. Ayrıca dile getirilmesine gerek olmayan ayrıntılardan arındırılarak en sade şekilde mesaj ilettiklerinden, grafik simgeler hızlıca anlamlandırılabilirlerdir. Bu sayede alıcıların belki de sözcükler dolusu yazılı bir metni okumasına gerek kalmayarak az çaba harcamaları ve teknolojik imkânlar çerçevesinde, kültürlerarası iletişim sıklığı ile bilgi ve mesaj patlamasının yaşandığı bu günlerde önemi gittikçe artan hızlı ve kolay iletişim sağlanmakta, zamanın tasarruflu kullanılması söz konusu olmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı grafik simgelerle okullar, hastaneler, turistik tesisler, müzeler, otobüs terminalleri,

havalimanları, alışveriş merkezleri, metro-tren istasyonları, stadyumlar, üniversite yerleşkeleri gibi özel veya resmî kurumlarda; uzaktan kumanda tuşları, cep telefonları, bilgisayarlar, müzik çalarlar, mutfak aletleri, otomobiller gibi teknolojik sistemlerde; giysilerde, ürün ambalajlarında, kısacası günlük hayatın her yerinde ve her anında karşılaşılmaktadır (Becer, 2009; Pettersson, 1993; Uçar, 2004; Yazar, 2010).

Grafik simgeler, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Fakat bu simgelerin kullanımında belli standartların yakalanamadığı görülmektedir. Standartlar oluşturmaya yönelik çabalar sürmektedir. Örneğin Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun televizyon yayınları için başlatmış olduğu bir çalışmayla bu türden simgelerden yararlanılarak hazırlanan “Akıllı İşaretler” hem televizyon programlarının içeriği ile ilgili bilgilendirici olmakta hem de bütün televizyon kanallarında ortak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca ortaokullarda okutulan “Medya Okuryazarlığı” seçmeli dersiyle de çocukların, bu simgelerin anlamlarını öğrenmeleri ve bunları gördükleri zaman doğru okuyabilmeleri sağlanmaktadır. Ancak “Akıllı İşaretler”de varılan ortaklığa, ülkedeki özel ve resmî kamusal alanlarda insanlara bilgi, yön ve yönergeler içeren mesajlar iletmek üzere kullanılan grafik simgelerde ulaşılamadığı, bunların kamusal alanlara göre ve hatta kurumun kendi içinde bile farklılık gösterdiği görülmektedir. Hâlbuki belirtilen faydalarından ötürü grafik simgeler uluslararası düzeyde -International Organization for Standardization (ISO), The Professional Association for Design (AIGA) gibi kuruluşların çalışmalarıyla- standart hâle getirilmeye çalışılmaktadır¹.

Bir mesajı iletmek üzere birden fazla grafik simgenin kullanılması, onları okuyacak insanların aklında karışıklığa neden olabilir (ISO 7001, 2007: V). Tıpkı aynı anlamı temsil etmek üzere birden fazla terimin kullanılmasının anlam karışıklığı meydana getirmesi gibi. Örneğin İnternet’teki arama motorları aracılığıyla “tuvalet simgesi, toilet symbol” anahtar kelimeleri kullanılarak arama yapıldığında, bu mesajı iletmek üzere birbirinden çok farklı biçim, renk ve öğelere sahip grafik simgelerle karşılaşılmaktadır. Hatta Türkiye’de, kamusal alanlar arasında değişiklik gösterecek şekilde erkekler tuvaleti için pipo, fötr şapka, kundura ayakkabı vb.; kadınlar tuvaleti için de topuklu ayakkabı, bayan şapkası vb. nesnelere temsil eden grafik simge öğeleri kullanılabilir. Tuvalet konusundaki farklılık belki insanların doğru yönlendirilmesi konusunda anlamlı bir etkiye sahip olmayabilir ve verilmek istenen mesaj, grafik simge çeşitliliğine rağmen doğru anlaşılabilir. Fakat konuşma ve yazma dilinin bilinmediği bir ülkedeki toplu taşıma durağı, havalimanı, hastane gibi mekânlarda, hızlı olunması gereken ve belki de hayati önem arz eden durumlarda, bu simgelerin yol göstericiliğine sığınılır. Zira bugün Ankara iline gelmeden önce Ankara Esenboğa Havalimanına ait genel ağ (İnternet) sitesindeki Terminal Krokisi’ni inceleyerek ön bilgi sahibi olan bir turist, havalimanına geldiğinde, krokide kullanılan grafik simgelerin çoğunun, bina içerisindeki tabelalarda kullanılanlarla uyumlu olmadığını görecektir. Bu durum da onun zihinsel anlamda bir karmaşa yaşamasına yol açacaktır.

Çeşitliliğin yanı sıra herhangi bir grafik simgenin, her insan için aynı mesajı verememesi de söz konusu olabilmektedir. Diğer bir deyişle farklı algılayışların, farklı anlamlandırmalara yol açması söz konusu olmaktadır. Bu durumda, kullanılan grafik simge farklı kültür dairelerinden insanları yanlış yönlendirebilme,

¹Kamusal alanlara yönelik grafik simgelerin standartlaştırılması ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Öztürk, 2014.

bilgilendirebilmekte veya onlara yanlış yönergeler verebilmektedir. Oysa başta Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde ve dünya genelinde standart olarak kullanılmak üzere ISO tarafından tasarlanan grafik simgelerin, kültürel farklılıkları telafi edebilmesi göz önünde bulundurulmuştur. Ancak Türkiye'deki kamusal alanlarda ne bu standartlaştırma kapsamında tasarlanan grafik simgelerin kullanımı ne de başka bir standarda göre tasarlanan ve kültürel farklılıkların üstesinden gelebilecek simgelerin uygulanması söz konusudur. Türk Standardları Enstitüsü (TSE), ISO tarafından yayımlanan standartlaştırma çalışmalarını ülkedeki herhangi bir kurum veya kuruluşan kendilerine talep gelmemesi nedeniyle (TS ISO 3864-1 ve 2 hariç) Türkçeye çevirmemiştir. Bu da kamusal alanlardaki grafik simgelerin kullanımında ilgili standarda bağlı olunmadığını göstermektedir.

Günlük hayatta bile bu derece yaygın olan grafik simgelerin öğretiminin ve bu simgelerdeki standart kullanım sorununun örgün eğitim kurumlarındaki öğretim faaliyetlerine de yansıtacağı düşünülmektedir. Zira öncelikli sorumluluğu öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerini bilimsel bir anlayışla planlı bir biçimde geliştirip onlara ana dillerini doğru, bilinçli kullanma duyarlılığı ve alışkanlığı kazandırarak etkili iletişim kurabilmelerini sağlamak olan Türkçe derslerinde, 1-5. sınıf öğrencilerinin, gördükleri şekil, simge (sembol) ve işaretlerin anlamlarını bilme becerisine ulaşmaları amaçlanmaktadır. Bu amaç, *İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nun* (1-5. Sınıflar TDÖP) *Görsel Okuma ve Görsel Sunu* öğrenme alanına ait *Görsel Okuma* amacı altında "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir (MEB, 2009: 125)." kazanımıyla kendine yer bulmuştur. Ayrıca aşağıda listelenen kazanımlar da bu kapsamda ele alınabilir:

1. Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir.
2. Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.
3. Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.
4. Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir.
5. Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir (MEB, 2009: 125).

İlköğretim 6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (6-8. Sınıflar TDÖP) *Görsel Okuma ve Görsel Sunu* öğrenme alanına ayrıca yer verilmeyip bu kazanımların diğer öğrenme alanlarına dâhil edildiği ve öğrencilerin, gördükleri şekil, simge (sembol) ve işaretlerin anlamlarını bilme becerisine ulaşmalarını amaçlayan kazanıma da değinilmediği görülmektedir. *Görsel Okuma ve Görsel Sunu* öğrenme alanının yalnızca 1-5. sınıf öğrencilerinin gelişim özellikleri gibi genel bir nedene bağlanması, akademik bir gerekçe oluşturmamaktadır (Sever, 2005). Lakin dinleme öğrenme alanı bu Program'da dinleme/izleme şeklinde ifade edilmekte ancak doğrudan grafik simge öğretimine yönelik bir kazanım bulunmamaktadır. Okuma alanına yönelik aşağıdaki kazanımlar, grafik simge öğretimi açısından ele alınabilir:

1. Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.
2. Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır (MEB, 2006: 26).

Böylece grafik simgelerin, örgün eğitimin ilk basamağından itibaren bireylerce tesadüfi olarak öğrenilmekten uzak hâle gelerek planlı bir biçimde öğretilmesi ve doğru okunup anlaşılabilmesi noktasında Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli zemin hazırlanmıştır.

Kamusal alanlarda insanları bilgilendirmeye, yönlendirmeye veya onlara yönerge vermeye yarayan grafik simgelerin çeşitlendirilmesi, geliştirilmesi ve Türkiye’de belli bir standarda göre tasarlanıp yerleştirilmemesi durumu söz konusudur. Mevcut grafik simgelerin ise iletişimin bir parçası olarak öğrencilere kazandırılması, eğitim öğretim faaliyetlerine de yansımalıdır. Bu çerçevede, grafik simgelerin 1-5. ve 6-8. Sınıflar TDÖP’de hedeflendiği ölçüde ders kitaplarında yer alıp almadığı, araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı, “Türkiye’deki kamusal alanlarda insanları bilgilendirmek, yönlendirmek ve onlara yönerge (talimat) vermek üzere kullanılan grafik simgelerle ilgili olarak ilkökul ile ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında ne düzeyde öğretim yapılmaktadır?” sorusuna cevap aramaktır. Bu amaca bağlı olarak şu alt sorulara cevap aranacaktır:

1. İlkokul ve ortaokullardaki Türkçe dersine ait ders kitaplarında, grafik simgelerin öğretimi ile ilgili kazanımların metinlere dağılımı ne durumdadır?
2. Bu kitaplarda grafik simgelerin öğretimiyle ilgili etkinlik veya yönergeler yer verilme durumu nedir?

Grafik simgelerin özellikle Türkiye’deki kamusal alanlarda birbirinden farklı olarak ve ait oldukları kurum veya kuruluşun tercihinin göre tasarlanıp yerleştirilmesi söz konusudur. Bundan dolayı çalışma, uluslararası standartlaştırma çalışmalarının ışığında, kamusal alanlarda kullanılan grafik simgelerle ilgili ortak bir modellemeye gidilmesi gerektiğine yaptığı vurgu bakımından önem taşımaktadır.

İlkokul ve ortaokul düzeyinde işlenen Türkçe dersleri kapsamında, etkili iletişim kurabilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin yanında, karşılaştıkları görselleri doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini de kazanmış olmaları gerekmektedir. Bir görsel kodlama türü olan grafik simgeleri doğru ve eksiksiz anlayabilme becerisini kazanabilmek ise bu simgelerle tesadüfi karşılaşma ihtimaline ve sistemsiz bir öğrenme sürecine bırakılmayacak kadar önemlidir. Dolayısıyla araştırma, kamusal alanlarda insanları bilgilendirmek, yönlendirmek veya onlara yönerge vermek amacıyla kullanılan grafik simgeler konusunda gerekli standardın tesis edilmesinin ardından, bu simgelerin sistemli bir şekilde öğretiminin yapılması ve bir kodlama sistemi olan dilin yanında bu simgeler gibi başka kod sistemlerine de ağırlık verilmesi gerektiğini vurgulaması bakımından önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmanın ana dili eğitimi ve iletişim üzerine araştırma yapanlar için veri sunması bakımından da önemli olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma;

1. İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu ile İlköğretim 6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı;
2. 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında ilkokul ve ortaokul düzeyindeki Türkçe dersine ait öğretmen kılavuz kitaplarıyla sınırlandırılmıştır.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama ve veri çözümleme tekniklerine yer verilmektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada, genel tarama modellerinden “Tekil Tarama Modeli” kullanılmıştır. Bu modelde ilgilenilen olay, madde, grup, kurum, konu vb. birim ve duruma ait değişkenler, ayrı ayrı betimlenmeye (tanıtılmaya) çalışılır (Karasar, 2014). Ayrıca genel tarama modellerine özgü olarak “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde” (Karasar, 2014) tarama yapılır. Buna göre Türkiyede’ki örgün eğitim kurumlarında, kamusal alanlarda kullanılan grafik simgelerle ilgili gerekli eğitimin verilip verilmediğine dair Türkçe dersine ait öğretmen kılavuz kitaplarının taranması işlemi uygulanmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin verilerin toplanması sürecinde, grafik simgelerin ilkokul ve ortaokullardaki öğretim durumunu belirlemek için Ocak 2014 tarih ve 2676 sayılı Tebliğler Dergisi’nde Türkçe dersine dair belirtilen öğretmen kılavuz kitapları, Eğitim Bilişim Ağı’ndan e-kitap olarak temin edilmiştir. Sadece öğretmen kılavuz kitaplarının incelenmesinin nedeni, öğrenci çalışma ve ders kitaplarındaki verilerin öğretmen kılavuz kitaplarında da bulunmasından ötürüdür. Bahsi geçen Tebliğler Dergisi’ndeki listede 8. sınıf düzeyi için MEB Yayınevi’ne ait öğretmen kılavuz, ders ve öğrenci çalışma kitabı bulunmadığından bu sınıfta sadece özel yayınevlerinden birine ait öğretmen kılavuz kitabı incelenmiştir.

Araştırma sürecinde elde edilen veriler olgusal türdendir. Olgusal nitelikteki veriler kişisel yargılardan bağımsız olarak var olan, herkesin üzerinde anlaşabildiği türden, gözlenebilir ölçütleri olan gerçeklerdir (Karasar, 2014). Bu veriler doğrudan gözlemlerde bulunularak toplanmıştır.

Öncelikle yukarıda belirtilen kazanımlar doğrultusunda ilkokul ve ortaokullardaki Türkçe dersine ait ders kitaplarında, grafik simgelerin öğretimi ile ilgili kazanımlar aranmıştır. Ardından kazanımlara bağlı olarak bu kitaplarda grafik simgelerin öğretimiyle ilgili etkinlik veya yönergeler tespit edilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu ile İlköğretim 6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki yukarıda belirtilen grafik simge öğretimi ile ilgili kazanımların öğretmen kılavuz kitaplarındaki kaç metinde geçtiği saptanmış ve bunlar hem MEB hem de özel yayınevlerine ait kitaplara göre listelenmiştir. Daha sonra kazanımları karşılamak üzere kaç etkinlik veya yönergeye yer verildiği ve bu etkinliklerin niteliği tespit edilmiştir.

4. BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak ortaya çıkan bulgulara yer verilmektedir. 1-8. Sınıflarda kullanılan Türkçe Öğretmen Kılavuz kitaplarındaki grafik simgeye yönelik kazanım sayıları ve bu kazanımların etkinlik ve yönergelere yansıma durumları ayrıntılı olarak ortaya konulmaktadır.

4.1. MEB ve Zambak Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 1 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simgelerin Öğretim Durumu

Tablo 1: MEB ve Zambak Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 1 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı	
	MEB	Zambak
Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	3	1
Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir.	1	1
Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.	5	4
Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	8	6
Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir.	3	2
<i>Toplam</i>	<i>20</i>	<i>14</i>

MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 1 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (MEB, 2013a) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." kazanımı 3, "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." kazanımı 1, "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımı 5, "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımı 8 ve "Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir." kazanımı ise 3 metinde geçmektedir.

Kazanımlarla bağlantılı etkinliklerde, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelerin bulunmadığı saptanmıştır. Ancak bir etkinlikle "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." ve "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımları doğrultusunda ışıklı trafik cihazında yer alan kırmızı, sarı ve yeşil renklerin hangi anlamları temsil ettiği hakkında bilgi verilmektedir.

Zambak Yayınları'na ait İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (Bayındır, 2013) ise "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." ile "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." kazanımı 1, "Renkleri tanıır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımı 4, "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımı 6 ve "Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir." kazanımı ise 2 metinde geçmektedir.

Kazanımlarla ilişkili etkinlikler incelendiğinde, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelerin bulunduğu 1 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinlikle aşağıdaki 8 grafik simgenin öğretilmesi amaçlanmıştır:

Şekil 1. Zambak Yayınları'na ait İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan bir etkinlikteki grafik simgeler (Bayındır, 2013: 259)

4.2. MEB ile Bilim ve Kültür Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 2 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simgelerin Öğretim Durumu

Tablo 2. MEB ile Bilim ve Kültür Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 2 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı	
	MEB	Bilim ve Kültür
Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	7	3
Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir.	1	1
Renkleri tanıır, anlamlandırır ve yorumlar.	15	3
Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	24	4
Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir.	1	2
<i>Toplam</i>	<i>48</i>	<i>13</i>

MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 2 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (MEB, 2013b) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." kazanımının 7, "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." ile "Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir." kazanımlarının 1'er, "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımının 15 ve "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımının ise 24 metinde geçtiği görülmektedir.

Etkinliklere bakıldığında, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelerin bulunduğu 4 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinliklerden birincisi, metnin görsellerinde yer alan ışıklı trafik cihazındaki renkler (kırmızı, sarı, yeşil) ile "Okul Taşıtı" mesajı ileten trafik işareti hakkındadır (MEB, 2013b: 40). İkinci etkinlikte, aşağıda yer alan 6 grafik simgenin öğretilmesi hedeflenmiştir:

Şekil 2. MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 2 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan bir etkinlikteki grafik simgeler (MEB, 2013b: 42)

Bir yönlendirme vasıtasıyla öğrencilerden, günlük hayatlarında sıkça karşılaştıkları trafik işaretlerinin anlamlarını öğrenmeleri, özellikle de yayalara yönelik işaretleri araştırmaları öğretmenden istenmektedir (MEB, 2013b: 40). Ancak bunlara ait herhangi bir grafik simge kitaba yerleştirilmemiştir. Yani öğretilmesi istenen grafik simgeler, öğretmenin inisiyatifine bırakılmaktadır ve öğrencilerin günlük hayatta tesadüfi olarak karşılaştıklarıyla sınırlıdır. Dolayısıyla öğretmenler ya kendi bildikleri ya da ulaşabildikleri grafik simgeleri sınıf ortamına taşıyacaklardır. Belki de herhangi bir grafik simge getirmeyeceklerdir.

Başka bir etkinlikte ise öğretmen tarafından öğrencilerin, sosyal yaşamlarında karşılaştıkları renklerin iletişim aracı olarak nerelerde ve nasıl kullanıldığını araştırmaları istenmektedir. Yani renklerin ışıklı işaret cihazları, trafik işaret levhaları, araçların tepe lambaları gibi yerlerdeki kullanım biçimleri ve verdikleri mesaja vurgu yapılmaya çalışılmaktadır (MEB, 2013b: 140).

Bilim ve Kültür Yayınlarına ait İlköğretim 2. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (Ceylan, 2013) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." ile "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımları 3, "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." kazanımı 1, "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımı 4 ve "Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir." kazanımı ise 2 metinde geçmektedir.

Kazanımlarla ilişkili etkinlikler incelendiğinde, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelerin bulunduğu 2 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinliklerden birincisinde, öğrencilerin tahtaya günlük

hayatta karşılaştıkları trafik işaretlerini çizmeleri ve bunlar hakkında konuşmaları istenmektedir. Görüldüğü üzere hangi trafik işaretinin üzerinde durulacağı, öğrencilerin tahtaya çizecekleriyle sınırlıdır. İkinci etkinlikte ise öğrencilere günlük hayatta kamusal alanlarda karşılaştıkları grafik simgelerin ne olduğunun sorulup anlamlarına dair tahminlerde bulunmaları istenmektedir. Dolayısıyla bu etkinlikte de kamusal alanlardaki hangi grafik simgelere dikkat çekileceği öğrencilerin deneyimlerine göre belli olacağından, planlı bir öğretimden söz etmek mümkün görünmemektedir.

4.3. MEB ve Dörtel Yayıncılık'a Ait İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simgelerin Öğretim Durumu

İlköğretim Türkçe Dersi 1-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda 3. sınıftan itibaren, "Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir." kazanımı yer almadığından, sözü geçen kazanım incelenmemiştir.

Tablo 3. MEB ve Dörtel Yayıncılık'a Ait İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı	
	MEB	Dörtel
Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	3	4
Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir.	1	1
Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.	4	3
Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	10	4
<i>Toplam</i>	<i>18</i>	<i>12</i>

MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (MEB, 2013c) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." kazanımının 3; "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." kazanımının 1; "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımının 4; "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımının 10 metinde geçtiği görülmektedir.

Etkinlikler incelendiğinde, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri bir grafik simge türü olan trafik işaretlerinin anlamlarını kavramalarına yönelik 1 etkinlik tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak aşağıdaki 9 trafik işareti verilmiştir:

Şekil 3. MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan bir etkinlikteki grafik simgeler (MEB, 2013c: 34)

Dörtel Yayıncılık'a ait İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (Karakuş, 2013a) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." ve "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımları 4; "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." kazanımı 1; "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımı 3 metinde geçmektedir.

Bahsedilen kazanımlar çerçevesinde 1 etkinliğin trafik lambalarındaki renkler (kırmızı, sarı, yeşil) ile iki trafik işaretinin anlamı hakkında olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında kitapta, öğrencilerin trafik lambalarındaki renklerin anlamlarını araştırıp defterlerine yazmaları hakkında bir de yönlendirme yapılmıştır. Ayrıca 1 etkinlik aracılığıyla öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri 8 mesaja yönelik grafik simgelerin öğretilmesi hedeflenmiştir. Bu grafik simgeler şunlardır:

Şekil 4. Dörtel Yayıncılık'a ait İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan bir etkinlikteki grafik simgeler (Karakuş, 2013a: 172)

Kitaptaki grafik simgelerden 3'ü karayollarında kullanılan mesajlara, kalan 4'ü ise diğer kamusal alanlarda (hastane, alışveriş merkezi, terminal vb.) kullanılan mesajlara yöneliktir.

4.4. MEB ile Bilim ve Kültür Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 4 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simgelerin Öğretim Durumu

İlköğretim Türkçe Dersi 1-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu'na göre 4. sınıftan itibaren "Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir." kazanımına yer verilmediğinden, grafik simge öğretimi kapsamında, bunun dışındaki kazanımlar incelenmiştir.

Tablo 4. MEB ile Bilim ve Kültür Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 4 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı	
	MEB	Bilim ve Kültür
Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	1	4
Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.	5	12
Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	6	3
<i>Toplam</i>	<i>12</i>	<i>19</i>

MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (MEB, 2013ç) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." kazanımı 1; "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımı 5 ve "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımı ise 6 metinde geçmektedir.

Belirtilen kazanımlar açısından, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgeleri içeren herhangi bir etkinlik veya yönlendirmeye rastlanmamıştır. Buna göre MEB Yayınları'na ait 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nı kullanan okullarda, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelere yönelik öğretimin yapılmadığı yorumu yapılabilir.

Bilim ve Kültür Yayınlarına ait İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (Çakır, 2013) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." kazanımının 4; "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımının 12 ve "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımının ise 3 metinde geçtiği görülmektedir.

Yukarıdaki kazanımlar ışığında, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgeleri öğrenmelerine yönelik herhangi bir etkinlikle karşılaşmamıştır. Ancak bir yönlendirmede, öğrencilerin trafik işaretleri ve uyarı işaretlerinin anlamlarını bulabilme konusunda kendilerini eleştirmelerinin öğretme sağlanması istenmektedir. Lakin bunda da grafik simgelerin öğretimi konusunda sistemli bir öğretimin yapılmadığı, içeriğin öğretmen tarafından belirlenebilmesi esnekliğinin sunulduğu görülmektedir.

4.5. MEB ve Ada Yayıncılık'a Ait İlköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simgelerin Öğretim Durumu

İlköğretim Türkçe Dersi 1-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu'na göre 5. sınıflar için, 4. sınıftakilere ek olarak, "Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir." kazanımı ilave edilmiştir. Bundan dolayı sözü geçen kazanım da incelemeye alınmıştır.

Tablo 5. MEB ve Ada Yayıncılık'a Ait İlköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı	
	MEB	Ada
Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	2	5
Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.	3	5
Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	5	5
Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir.	9	6
<i>Toplam</i>	<i>19</i>	<i>21</i>

MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (MEB, 2013d) "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir." kazanımı 2; "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." kazanımı 3, "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımı 5 ve "Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir." kazanımı ise 9 metinde geçmektedir. Şunun da belirtilmesi gerekir ki öğretmen kılavuz kitabının başlangıcındaki kazanım tablosu incelendiğinde, yukarıdaki kazanımların her biri bütün metinlerde (toplam 32 metin mevcut) yer almış gibi gösterilerek hata yapılmıştır.

Bu kazanımlar çerçevesinde, 6 grafik simgeden oluşan bir etkinlik mevcuttur. Bu etkinliğe göre öğrencilerden aşağıdaki grafik simgelerin ne anlama geldiğini ve hangi alanlarda kullanıldığını söylemeleri istenmektedir:

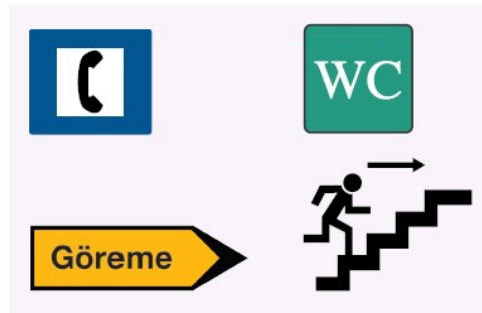

Şekil 5. MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan bir etkinlikteki grafik simgeler (MEB, 2013d: 195)

Yukarıdaki 6 grafik simgeden 2'si, kamusal alanlarda öğrencilerin karşılaşabilecekleri türdendir. Diğer grafik simgeler ürün ambalajları ve televizyon yayınlarında kullanılmaktadır.

Ada Yayıncılık'a ait ilköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (Karakuş, 2013b) ise "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.", "Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar." ve "Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar." kazanımlarının 5; "Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir." kazanımının 6 metinde geçmekte olduğu görülmektedir.

Bu kazanımlara göre kamusal alanlardaki grafik simgelerin öğretimiyle ilgili 2 yönlendirme olduğu belirlenmiştir. Yönlendirmelerin birincisinde, öğretmenden öğrencilerin bir otobüs terminalinde hangi tabela, şekil ve simgelerle karşılaşabileceklerini sorarak onlara beyin fırtınası yaptırması istenmektedir. Görüldüğü üzere bu yönlendirmenin kamusal alanlardaki grafik simgelerden hangilerini kapsadığı, öğrencilerin beyin fırtınası yaparak ortaya koyacaklarıyla sınırlıdır. Yani planlı bir biçimde grafik simge öğretimi söz konusu değildir. İkincisinde ise öğretmenden aşağıdaki grafik simgeleri tahtaya çizmesi ve anlamlarını öğrencilere sorması talep edilmektedir:

Şekil 6. Ada Yayıncılık'a ait ilköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan bir etkinlikteki grafik simgeler (Karakuş, 2013b: 140)

Verilen grafik simgeler "Telefon", "Tuvalet (Bay-Bayan)" ve "Acil çıkış merdivenlerden sağ-yukarı doğrudur." mesajlarını iletmektedir. Ayrıca bir de kavşak içi yönlendirme levhası bulunmaktadır.

4.6. MEB ve Evren Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simgelerin Öğretim Durumu

İlköğretim Türkçe Dersi 6-8. Sınıflar Öğretim Programı'nda *Görsel Okuma* öğrenme alanına yer verilmemiştir. Bu nedenle kamusal alanlardaki grafik simgelerin doğru anlamlandırılması becerisiyle ilgili olacağı düşünülen "Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar." ve "Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır." kazanımları çerçevesinde, grafik simgeye yönelik etkinliklere yer verilip verilmediği incelenmiştir.

Tablo 6. MEB ve Evren Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı	
	MEB	Evren
Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.	8	6
Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır.	4	1
<i>Toplam</i>	<i>12</i>	<i>7</i>

MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (MEB, 2013e) "Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar." kazanımının 8 ve "Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır." kazanımının 4 metinde geçtiği görülmektedir.

Bahsi geçen kazanımlarla ilgili etkinliklerde, öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelerin bulunmadığı saptanmıştır. Diğer bir deyişle MEB Yayınları tarafından basılan İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda kamusal alanlardaki grafik simgelerin öğretimine yönelik etkinlik bulunmamaktadır.

Evren Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 6'da (Taşkıran, 2013) "Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar." kazanımına 6, "Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır." kazanımına ise 1 metinde yer verilmiştir.

Bu kazanımlardan hareketle hazırlanan etkinlikler incelendiği zaman öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelere yer verilmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla Evren Yayınları'na ait 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nı kullanan okullarda, kamusal alanlardaki grafik simgelerin öğretimine dair herhangi bir öğretim faaliyeti yapılmadığı yorumu yapılabilir.

4.7. MEB ve Pasifik Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simgelerin Öğretim Durumu

Tablo 7. MEB ve Pasifik Yayınlarına Ait İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı	
	MEB	Pasifik
Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.	8	13
Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır.	10	7
<i>Toplam</i>	<i>18</i>	<i>20</i>

MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda (MEB, 2013f) "Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar." 8 ve "Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır." kazanımı 10 metinde kendine yer bulmaktadır.

Bahsi geçen kazanımlardan "Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır." ile bağlantılı olarak kamusal alanlardaki grafik simgelerin öğretimine yönelik 1 etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilerden, sunulan 12 grafik simgenin anlamını yazmaları ve grafik simgelerin iletişimdeki rollerini ifade etmeleri istenmektedir:

5. Etkinlik: Aşağıda günlük hayatta kullandığımız sembol ve işaretler verilmiştir. Bunların ne anlam ifade ettiğini noktalı yerlere yazınız. Sembollerin iletişimdeki rolünü belirtiniz.

			
.....	.....	.....	.....
			
.....	.....	.....	.....
			
.....	.....	.....	.....

Sembollerin iletişimdeki rolü.....

Şekil 7. MEB Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan bir etkinlikteki grafik simgeler (MEB, 2013f: 65)

Sunulan bu grafik simgelerden 6'sı ("Cep telefonu kullanmak yasaktır!", "Lokanta veya Kafeterya", "Yaya Geçidi", "Telefon veya Posta", "Havaalanı", "İlk Yardım") öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri türdendir.

Pasifik Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı (Yıldız, 2013) açısından tabloya bakıldığında, "Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar." kazanımının 13 ve "Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır." kazanımının 7 metinde geçtiği görülmektedir.

Bahsi geçen kazanımlarla bağlantılı etkinlikler incelendiğinde öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelere yer verilmediği tespit edilmiştir. Buna göre Pasifik Yayınları'na ait 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nı kullanan okullarda, kamusal alanlardaki grafik simgelerin öğretimine dair herhangi bir öğretim faaliyeti yapılmadığı yorumunda bulunulabilir.

4.8. Ada Yayıncılık'a Ait İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 8'de Durumu

Grafik Simgelerin Öğretim

Tablo 8. Ada Yayıncılık'a Ait İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 8'de Grafik Simge Öğretimine Dair Kazanım Sayıları

Kazanım Adı	Kazanım Sayısı
	Ada
Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.	4
Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır.	3
<i>Toplam</i>	7

Ada Yayıncılık'a Ait İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 8'de bulunan ve grafik simge öğretimiyle ilgili olabilecek kazanım sayısı sunulmuştur (Kara, 2013). Buna göre "Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar." 4 ve "Okuduklarını kendi hayatıyla ve günlük hayatla karşılaştırır." kazanımı 3 metinde geçmektedir.

Yukarıdaki kazanımların ışığında hazırlanan etkinlikler incelendiğinde öğrencilerin kamusal alanlarda karşılaşılabilecekleri grafik simgelere yer verilmediği tespit belirlenmiştir. Buna göre Ada Yayıncılık'a ait 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nı kullanan okullarda, kamusal alanlardaki grafik simgelerin öğretimine dair herhangi bir öğretim faaliyeti yapılmadığı söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

İlkokul ve ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında, 1-5 ve 6-8. Sınıflar TDÖP'de grafik simge öğretimiyle ilgili olarak ele alınabilecek birbirinden farklı 7 kazanım tespit edilmiştir. Bu kazanımlar, MEB tarafından 1'den 7. sınıfa kadar yayımlanan ders kitaplarındaki 147 metne dağılırken; 8. sınıf kitabının da dahil olduğu özel yayınevlerine ait ders kitaplarında bu sayı 113'tür. Bu kazanımların metinlere dağılımı sınıf bazında şu şekildedir:

- İlkokul 1. sınıf : MEB'e ait Türkçe ders kitabında 20, Zambak Yayınları'nda 14
- İlkokul 2. sınıf : MEB'e ait Türkçe ders kitabında 48, Bilim ve Kültür Yayınlarında 13
- İlkokul 3. sınıf : MEB'e ait Türkçe ders kitabında 18, Dörtel Yayınları'nda 12
- İlkokul 4. sınıf : MEB'e ait Türkçe ders kitabında 12, Kültür Yayınlarında 19
- Ortaokul 5. sınıf : MEB'e ait Türkçe ders kitabında 19, Ada Yayınları'nda 21
- Ortaokul 6. sınıf : MEB'e ait Türkçe ders kitabında 12, Evren Yayınları'nda 7
- Ortaokul 7. sınıf : MEB'e ait Türkçe ders kitabında 18, Pasifik Yayınları'nda 20
- Ortaokul 8. sınıf : Ada Yayıncılık'ta 7.

Görüldüğü üzere MEB'in Türkçe ders kitaplarında grafik simge öğretimine dair kazanımlar, özel yayınevlerine göre daha fazla metinde geçmektedir. Dolayısıyla MEB'e ait Türkçe ders kitaplarında grafik simge öğretiminin, özel yayınevlerine ait kitaplarla kıyaslandığında, daha yoğun yapılmasına zemin hazırlandığı söylenebilir.

Kazanımların metinlere dağılımının yanında, bu kazanımlar ışığında öğrencilerin grafik simgelerle karşılaşma düzeyi de önemlidir. Buna göre Türkçe derslerinde, kitaplardan hareketle 1. sınıftan 8. sınıfa kadar, birbirinden farklı 31 mesaja ait grafik simgenin öğretimi yapılmaktadır. Bu mesajları temsil eden grafik simgelerden 23'ü ("Işıklı Trafik Cihazı", "Bisiklet giremez!", "Hastane", "Yaya giremez!", "Yaya Geçidi", "Okul Taşıtı", "Dikkat!", "Sesli ikaz cihazlarının kullanılması yasaktır!", "Kontrollü Demiryolu Geçidi", "Park etmek yasaktır!", "Üst Geçit", "Alt Geçit", Okul Geçidi", "Bisiklet geçebilir.", "Mecburi Yaya Yolu", "İleri Mecburi Yön", "Sağa Mecburi Yön", "Çeşme", "Telefon", "Lokanta veya Kafeterya", "Havaalanı" ve "Emniyet kemeri takınız.") trafikte kullanılanlardır. Alışveriş merkezi, hastane, terminal gibi diğer kamusal alanlarda kullanılan mesajlara yönelik grafik simge sayısı ise sadece 9'dur ("Çöp Kutusu", "Tuvalet", "Acil çıkış kapısı soldadır.", "İlkyardım", "Cep telefonu kullanmak yasaktır!", "Engelli", "Sigara içilmez! / Sigara içmek yasaktır!", "Acil çıkış merdivenlerden sağ-yukarıya doğrudur." ve "Telefon-Posta"). Bu durum öğrencilere, eğitim-öğretim hayatlarının ilk döneminden itibaren öğrenmeleri hedeflenen yüzlerce temel sözcükten yalnızca 3-5 tanesini öğretmeye benzemektedir. Zira Öztürk (2014)'ün araştırması kapsamında yer alan Türkiye'deki dört kamusal alanda (Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi, AnkaMall Alışveriş Merkezi, Esenboğa Havalimanı ve Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi) 226 mesaj tespit edilmiş, 27'sinin en az üç kurumda da ortak olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Tespit edilen 226 mesajdan yalnızca 10'unun (4'ü trafikte, 6'sı diğer kamusal alanlarda kullanılan) 1. sınıftan 8'e kadar kullanılan Türkçe ders kitaplarında kendine yer bulması, grafik simge öğretimi açısından olumsuz bir durumdur. Ayrıca en az üç kurumda da ortak olarak kullanılan mesajlardan yalnızca 3'ü ("Tuvalet", "Sigara içilmez! / Sigara içmek yasaktır!" ve "Acil çıkış kapısı soldadır.") Türkçe ders kitaplarında yer almaktadır. Oysa öğrencilerin, hayatları boyunca bu türden grafik simgelerle sıkça karşılaşacakları düşünülmektedir. Dolayısıyla Türkçe dersine ait kitaplarda, kamusal alanlarda kullanılan daha fazla grafik simgeye yer verilmelidir.

Sonuç olarak günlük hayatın içinde farklı alanlarda kullanılan grafik simgeler, bireyin hayatını kolaylaştıracak, düzenleyecek ve hızlandıracak görsel ifadelerdir. Öğrenciler, dil koduna ait herhangi bir sözcüğün/göstergenin anlamını bilmediklerinde sözlüğe bakarak bu eksikliğini giderebilirler. Fakat grafik simgelerin anlamını öğrenebilmek için onların başvurabilecekleri herhangi bir grafik simge sözlüğü mevcut değildir. Kaldı ki grafik simgeler arasında, kamusal alanlarda kullanım bakımından, bir standardın olduğu da söylenemez. Bu nedenle gerekli standart tesis edildikten sonra sistemli ve planlı bir grafik simge öğretimi yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bayındır, A. (Ed.) (2013). *İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı*. İstanbul: Zambak Yayıncılık.
- Becer, E. (2009). *İletişim ve Grafik Tasarım* (7. basım). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Ceylan, Ö. Ö. (Ed.) (2013). *İlköğretim 2. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Bilim ve Kültür Yayınları.
- Çakır, (Ed.) (2013). *İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Bilim ve Kültür Yayınları.
- Deniz, K. (2011). Etkili iletişim. *Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım*. (Der.) S. Gülerer. Ankara: Gazi Kitabevi. 549-635.
- Hogg, M. A. and Vaughan, G. M. (2011). *Sosyal Psikoloji*. Çev., İ. Yıldız ve A. Gelmez. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- ISO 7001 (2007). *Graphical Symbols-Public Information Symbols*. Switzerland: ISO Copyright Office.
- Kara, M. (Ed.) (2013). *İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 8*. Ankara: Ada Yayıncılık.
- Karakuş, S. (Ed.) (2013a). *İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Karakuş, S. (Ed.) (2013b). *İlköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Ada Yayıncılık.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (26. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu (1-5. sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013a). *İlköğretim Türkçe 1 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013b). *İlköğretim Türkçe 2 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013c). *İlköğretim Türkçe 3 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013ç). *İlköğretim Türkçe 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013d). *İlköğretim Türkçe 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013e). *İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2013f). *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- Özbay, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*, 602, 112-120.
- Öztürk, İ. Y. (2014). *Görsel Okuma Kapsamında Grafik Simgeler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pettersson, R. (1993). *Visual Information* (2nd ed.). New Jersey: Educational Technology Publications.
- Sever, S. (2005). *2004 Öğretim Programında Türkçe Öğretimi Anlayışı*. Eğitimde Yansımalar VIII, Yeni İlköğretim Programını Değerlendirme Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Taşkıran, B. (Ed.) (2013). *İlköğretim Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 6*. Ankara: Evren Yayınları.
- TS ISO 3864-1. (2007). *Grafik Semboller - Emniyet İle İlgili Renk ve İşaretler - Bölüm 1: İş Yerleri ve Halka Açık Alanlardaki Emniyet İşaretleri İçin Tasarım Prensipleri*. Ankara: Türk Standardları Enstitüsü.
- TS ISO 3864-2. (2007). *Grafik Semboller - Emniyet İle İlgili Renk ve İşaretler - Bölüm 2: Mamul Emniyet Etiketleri İçin Tasarım Prensipleri*. Ankara: Türk Standardları Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yazar, T. (2010). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Atakum Kampüsü Bağlamında Görsel Bildirişim Simgelerinin Tasarım ve Uygulama Sorunlarına Genel Bir Bakış Ve Model Önerisi* (Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Yıldız, H. H. (Ed.) (2013). *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Pasifik Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Teaching Graphic Symbols in Primary and Secondary School Textbooks of Turkish Lesson

To convey the message in human mind is provided by transforming this message into a coding system. Thus, the message in human mind becomes concrete that the receiver can detect and interpret. Otherwise, the message to convey stay in mind and can not be transferred to the receiver. Communication process will not be started. Code is consist of various signs and rules governing their relations with each other. *Graphical symbols* are one of these coding systems.

Graphical symbols have started to gain universal character just like music notes representing the same sound all around the world. To be learned easily, kept in mind long time and understood easily by people who are illiterate/literate or from different languages and culture is effective in this circumstance. Also these symbols can be understood easily because they convey messages in the most simple way via being free from details. Then receivers can spend less effort to read a text that account for full of words, people can communicate quickly and easily that increasingly gaining importance in nowadays when the message explosion and

intercultural communication frequency exists within the framework of technological possibilities and use time efficiently. Because of these properties, graphical symbols are used in private or formal places such as schools, hospitals, touristic facilities, museums, bus stations, airports, shopping malls, highway-train stations, stadiums, campuses of universities, etc., in technological systems such as remote control device keys, cell phones, computers, music players, kitchen utensils, cars, etc. and in clothes, product packagings, in short, every place and every moment of everyday life (Becer, 2009; Pettersson, 1993; Uçar, 2004; Yazar, 2010).

These symbols are used in Turkey as well as all over the world. But certain standards can not be applied in using these symbols. To diversify, develop, design and apply graphical symbols that informs, directs or instructs people in public places according to the certain standards is not available in Turkey. Whereas these symbols are tried to be standardized universally because of the benefits specified above by the efforts of International Organization for Standardization (ISO) and The Professional Association for Design (AIGA)².

As part of communication, existing graphical symbols have to be given to the students and reflected in education-training. In this context, whether the graphical symbols exists or not in Turkish Lesson Curriculum 1-5th and 6-8th as intended is the main problem of this study.

Single Screening Model was used in this study. Whether the necessary education exists or not in teacher guidebooks of Turkish lessons on graphical symbols used in public places is screened according to it.

Teacher guidebooks to be listed for Turkish lesson in No. 2676, dated January 2014 Notification Magazine are provided as e-books to determine the circumstance of graphical symbol training in primary and secondary schools in the light of acquisitions of curriculums to obtain data. But there are no teacher guidebook, textbook or workbook which belongs to The Ministry of National Education Publications for 8th class level in that list in the Magazine said. Therefore the teacher guidebook of any private publication for 8th class level is examined only.

How many acquisitions that exists in Turkish Lesson Curriculum 1-5th and 6-8th on graphical symbol training took place in teacher guidebooks and how many activity or guidance is given place in these books are determined in the light of these acquisitions. Why the teacher guidebooks are examined only is because of the presence of data that take place both in textbooks and workbooks.

According to the findings, 7 unequal acquisitions that take place in Turkish Lesson Curriculum 1-5th and 6-8th on graphical symbol training determined in the teacher guidebooks of Turkish lesson at primary and secondary school level. These acquisitions are sprinkled 147 texts in the books of The Ministry of National Education Publications for 1st to 7th class level. But these number is 113 in the books of private publications (although 8th class level book is included). Therefore training graphical symbols more intensely is precipitated in the

² For more information on standardization of graphic symbols for public places: Öztürk, 2014.

books of The Ministry of National Education Publications when compared with the books of private publications.

Besides the distributions of acquisitions to the texts, encountering of students with graphical symbols is important in the light of these acquisitions, too. According to these 32 graphical symbols of 31 unequal messages to be taught via textbooks in Turkish lessons from 1st to 8th class levels. Graphical symbols used in public places such as shopping malls, hospitals, bus stations, etc. number is only 9. But in Ozturk (2014)'s study, 226 message determined in 4 public places (Ankara Intercity Terminal Business, AnkaMall Shopping Mall, Esenboğa Airport and Gazi University Medical School Hospital) in Turkey and 27 of these messages are used at least in three institutions commonly. This is a negative situation for training graphical symbols that only 10 messages (4 used in traffic, 6 used in other public places) from 226 determined in that places are take place in the textbooks from 1st to the 8th class level. Also there only 3 ('Toilet', 'No smoking!' and Emergency exit door is on the left.') of 27 graphical symbols of messages which are commonly used at least in three institutions in these books. Whereas it is beleived that students often encounter with these graphical symbols throughout their life. Thus, more graphical symbols used in public places should be in textbooks of Turkish lessons.